

Karaburun Ekojin bildirisi

Çalışmanın Amacı

Çalışmanın genel amacı, insan-doğa ilişkisini sistematik açıdan ele alarak, doğa sömürsünü reddeden feminist bir toplumsallaşmanın olanaklarını, politik dinamiklerini ve mücadele yöntemlerini ekofeminizm özelinde sorgulamaktır. Yürüteceğimiz sorgulamanın, doğa ve insan ve özelinde kadın sömürsüne karşı nasıl bir siyaset tarzı geliştirilmelidir sorusuna da yanıt oluşturarak bu konuda politik, örgütsel ve ideolojik birikimin sağlanmasına katkıda bulunacağı umulmaktadır.

Çalışma özelinde ise, ekofeminist bir mücadele örneği olarak Eko-jin kadınlarının mücadelesi, örgütlenme biçimleri, motivasyonları, Eko-jin örgütlenmesi açısından tartışılacaktır.

Bir Timsahın Avı Olmak¹

Çevreci-feminist yazar Val Plumwood, Feminizm ve Doğaya Hükmetmek kitabında nehirde uğradığı bir timsah saldırısı sırasında insanın da timsah için bir yem olduğunu kavramanın insan merkezilik açısından sorgulamalarını yapar.

“Suya çarptığım anda bu umutsuzca kuruntu da paramparça oldu. O kısacık anda dünyayı ilk kez “dışarıdan” gördüm. Artık benim olmayan bir dünyaydı bu; tanıyamadığım, benim yaşamama da ölmeme de kayıtsız, doğal zorunluluktan ibaret çorak bir manzara”. (

İnsanın çeperini kendi çizdiği bir çemberin merkezine yine kendini yerleştirişindeki motivasyonlarına da değindiği kitapta, insanın başka bir canlının besin zincirinin sadece bir parçası olduğunu reddedişteki direnişin iktidarla ve çevresel yıkımlarla bağlantısına değinir Plumwood. İnsanın besin zincirinin sadece bir parçası olduğunu vurgular ve kendini bu gerçekten alıkoymasının örneklerine deyinir.

“Batı’nın insan üstünlüğü kültürü, biz insanların aynı zamanda yiyecek zincirinde yer alan hayvanlar olduğumuzu inkâr yönünde ciddi bir çaba içeriyormuş gibi görünüyor bana. Bizim de diğerleri için yiyecek olduğumuzun bu inkârı cenaze uygulamalarımızın pek çok veçhesinde yansımaları bulmaktadır. Toprağın epey altına gömülen sağlam tabutlar ve başka bir şeyin bizi kazıp çıkarmasını önleyen sağlam mezar kapakları Batılı insanın vücudunu diğer türlere yiyecek olmaktan korur. Korku filmleri ve öyküleri de başka yaşam biçimlerine yiyecek olma korkusunun çok derinlerimize kök salmış olduğunu göstermektedir. Üzerinde solucanlar olan ceset, kan içen vampirler, insanları yiyen dünya dışı canavarlar

korkunçtur. İnsan yiyen diğer türlerle ilgili hikâyeler genellikle korku ve infialle karşılaşır. Sülükler, keneler ve sivrisinekler tarafından kanımızın emilmesi bile çeşitli düzeylerde histeri yaratır.” (Plumwood, 2005:85)

Ekofeminizm Nedir?

Ekofeminizm, tam da buradan çıkışla, insanı doğanın bir parçası olarak tasnifleyerek feminizmin merkezine ekoloji, ekolojinin merkezine feminizmi çeker. Fakat ekofeminizmin daha çok ekoloji yönelimli bir feminizme vurgu içerdiği söylenebilir. Buradan çıkışla insan merkeziliği ve iktidar ilişkilerinin tarihsel, deneysel, sembolik ve teorik boyutunu sorgular, kadınların ve doğanın erkek egemen sistem tarafından sömürülüş biçimindeki ortaklıkları açık etmeye niyet eder. Özetle, bu dünyanın erkek egemenliği altına olmasına kuşkuyla yaklaşır.

Ekofeminizmin isim annesi olan D’eaubonne ekofeminizmi erkeklerin, doğa ile kadını özdeşleştirerek, doğa ve kadını sömürme biçimindeki ortaklığa karşı ortaya çıkan mücadele üzerinden tanımlar. (Ferry, 2000: 162). Jusup ise daha bütüncül bir tanımla ve mücadele kısmına yaptığı göndermeyle ekofeminizmi detaylandırarak, ekofeminizmin “Ataerkil yapı ve tek amacı metaları ele geçirme, stoklama, kârı geliştirme olan kapitalist ekonomik model ile bunların doğrudan sonuçları olan ırkçılık, cinsiyetçilik ve diğer tüm sosyal eşitsizliklerle, öteki ve doğa üzerinde tahakküm kurma arasındaki ilişkiye” vurgu yapan bir teori ve/veya hareket olduğunu belirtir. (Jusup, 2014: 28).

Rosemary Ruther aynı bakıştan güç alarak, kadınların toplum içindeki iktidar ilişkileri ve bu iktidar ilişkilerinden türeyen ekolojik krizdeki sorunlar çözülmeye kadar kendileri için de bir kurtuluş olmadığını altını çizer. Bu nedenle Rosemary Ruther’a göre yapılması gereken toplumun belirleyici değerlerinin ve temel sosyoekonomik ilişkilerinin radikal bir dönüşümünü sağlayacak ekolojik hareketle kadın hareketinin taleplerinin örtüşmesi hatta birleştirilmesidir. (Ruether, 1975: 204)

Bu anlayışa paralel şekilde toplumsal ekolojik kuramın önemli düşünürü Bookchin de tahakkümün ortadan kaldırılması ile doğa ve kadının kurtulabileceğini ve bu kurtuluşun ancak doğa temelli anarşist bir ekolojik yaklaşımla mümkün olduğunu belirtir. (Bookchin ,1994: 271)

Karen Warren feminist teorinin ana eksenini olarak okuduğu ekolojik perspektifi altı temel ilke etrafında buluşturur:

1. Tüm hükmetme ve iktidar ilişkilerindeki bağlantıları açık etmek ve tanımlayabilmek
2. Kapsayıcı bir feminist teoriden uzak düşmek pahasına da olsa, kadın deneyiminin

çeşitliliğini dikkate almaktan vazgeçmemek

3. Partiyarkal ve tahakküm ilişkileri üzerine kurulu mantık zincirini reddetmek ve tüm tahakküm ilişkileri arasındaki yapısal ve kavramsal bağlamları ortaya çıkarmak

4. İnsan olmanın doğa sisteminde nereye tekabül ettiği üzerine kafa yormak. (bu düşünüşü ekolojik bütünlük içinde kendini sadece bütünün diğerlerinden farklı bir parçası olarak tasnifleyip "kendilik" kavramını da içerecek şekilde yapmak)

5. Geleneksel etik ilkeleri mütekabiliyet, birbirine değer veme gibi insan ilişkileri için referans haline getirmek.

6. Bilimsel ve teknolojik araştırmalardaki Partiarkal önyargılarla mücadele etmek.

Günseli Tamkoç da ekofeminizmin amaçları adlı makalesinde 5 madde üzerinden yeşil hareket ve feminizm arasındaki ortaklıklara, ekofeminizmin hareket ve düşünce alanına değinir:

1. Kadınların ve doğanın sömürülmesi bağlantılı olduğundan, kadınlar yeşil hareket içinde aktif rol oynamalıdır.
2. Kadınların ezilmesi ve doğanın sömürülmesi arasında önemli bağlantılar vardır.
3. Ataerkil sistemde kadın doğaya (ve özel alana), erkek ise kültüre (ve kamusal alana) yakın görülür. Doğa kültürden aşağı bir konumda tasavvur edildiği için, kadın da erkekten aşağı görülmüştür.
4. Feminist ve yeşil hareketler eşitlikçi, anti-hiyerarşik sistemleri savunurlar. Ekofeminizm de, emperyalizme, heteroseksüellik dayatmasına, militarizme ve kapitalizme karşı çıkar ve farklı ezilme biçimleriyle de ilgilenir.(Tamkoç, 1996:77-84)

Bu üç temel tanımdan ve tanımlar arasındaki ortaklıklardan çıkarak şunu söyleyebiliriz ki ekofeminizm temelde erkeğin doğa üzerindeki tahakkümü ile erkeğin kadın üzerindeki tahakkümü arasındaki paralellikine vurgu yapar ve fakat tüm yaşam biçimleri arasındaki iktidar, sömürü ve tahakküm ilişkileri üzerine düşünmek ve bir mücadele yürütmek gerektiğini belirtir.

Bahro'nun ekolojik bunalımın doğayla ilgili bir sorun olmadığını, bu bunalımın doğayla kurduğumuz ilişkiyle dair bir sorun olduğunu belirtirken (Bahro, 1997: 26) söylemeye çalıştığı, yukarıda belirtilen bütüncül bakışa göndermeyle, insan ilişkilerinde insanın bir başka şeyi sömürmesini olanaklı kılan ya da teşvik eden yapıların açık edilmesinin ekolojik yıkımın

gerçek nedenlerini anlamamıza yarayacağıydı. Fatmagül Berktaş da aynı kaynaktan çıkışla ataerkilliğin doğa sömürsündeki vurgusuna dikkat çeker ve doğa-insan ilişkisi üzerine kurulan sistemde neyin meşru olduğunu sorgulamamız gerektiğinin sinyallerini verir. Berktaş ataerkil sistem tarafından kurulan doğa ve kadın arasındaki özdeşleştirme aracılığı ile kadına dair doğal kabul edilenlerin bir doğa yasası haline geldiğini ve bu yaklaşımın kadının da doğanın da ehlileştirilip meşrulaştırılmasına vesile olduğunu belirtir. (Berktaş, 1996: 74)

Ekofeminizm, feminist ve ekolojik mücadelelerin içsel olarak birbiriyle bağlantılı olduğu tezini savunarak, erkeklik hallerinden kaynaklanan insan-doğa arasındaki hiyerarşik ilişkinin toplumsal kaynağını sorgular. Bu kısımda amacımız kadının tüm eylemselliklerini doğanın bir kanunu olarak kabul eden anlayışı ekolojik hareket açısından incelemek, kadın ve doğanın sömürülmesindeki ortak eril bakışı ortaya çıkarmaktır. Örnek üzerinden temellendirecek olursak, ev içi emeğin de doğanın da sermaye karşısında “bedava ürün” olarak tanımlanması, sömürgelerin de kadınlar ve doğayla benzer bir sömürü ilişkisine tabi olması aynı eril sömürünün sonucudur. Bedavaya sömürmek istediği her şeyi doğanın bir parçası ilan eden beyaz adam, sömürgeleri, kadınları ve doğayı “sömürülecek bedava ürünler” olarak kodlar.

Özetleyecek olursak, ekofeminizm tartışmasıyla, ekofeminist düşüncenin “ataerkilliğin kapitalizmin temelinde olduğu ve fakat onun bir sonucu olmadığı” anlayışından çıkışla biyo iktidar-kapitalizm-doğa sömürsü-kadın sömürsü arasındaki ilişkileri irdeleyerek yeşil hareket içindeki potansiyel iktidar biçimlerinin sorguya açılması ve ekolojik hareketin kadınlar açısından ayrı bir değerlendirmesinin yapılması hedeflenmektedir.

Doğa-kadın Sömürsünün referansı olarak Düalizm

İnsan-doğa kutuplaşmasının çeşitli tezahürleri bulunmaktadır. Kültüre, medeniyete, akla, güce dair ne varsa erillikle ve onun uzantısı olarak erkeklikle ilişkilendirilirken; hassasiyet ve naifliğine dair kavramlar, zayıflık, akıl dışılık ve nihai olarak doğa dışılıkla ilişkilendirilir. “Tarımsal üretkenlik nedeniyle dünyaya tabiat ana, doğaya toprak ana denilmesi doğayı dışıl olarak nitelendirir. “Çapa tarımı döneminde bereketi sembolize eden tanrıça kültü dışıl özelliği, saban tarımından sonra ortaya çıkan gök tanrı kültü ise eril özelliktedir. Bereket tanrıçasından gök tanrısına geçiş, insanın toprağa bereketinden ötürü tapmasından, toprağı çitle çevirip mülk edinmesine; doğal ve eşitlikçi tavrından, baskıcı ve hükmedici özelliğine geçiş olarak değerlendirilir”(Öztürk, 2007) Bu nedenle ekofeminizmin, tam da bu ikiliklerin bir türevi olarak ortaya çıkan kadın=doğa özdeşleştirmesinin ikisinin de eril olan tarafından sömürülmesinin motivasyon ve sonuçlarına karşı bir duruş geliştirdiği söylenebilir.

- Akıl-duygu ikiliği Üzerine

Platon akıl ve duygular arasında ayırım yapan ilk filozoflardan biridir. Platon evreni idealar ve nesnelere olarak ikiye ayırır. Ve Platon’un idealar evreninde “gerçek varlıklar” yer alırken, materyal dünyada gördüğümüz bitki ve hayvanların idealar evrenindeki biçimlerinin birer

kopyası olduğu belirtilir. İdealar evreni akılla kavranabilirken, nesnelere evreni-yani kopya olan- sadece duygularla kavranabilir. Bu ayrımın doğa için önemi, Platon'un en üstün yaşam türü olarak belirttiği yaşama biçimine aşığı bir varlık olarak tanımladığı doğanın ötesine geçilerek ulaşılabileceğini belirtmesi; beden ve duyguların tahakküm altına alınıp disipline sokulmasıdır.

Platon'un işaret ettiği gibi, söz-akıl (logos), yasa (nomos), düzen (taxis), ahlaksal dünyanın ilk ilkesi olarak görülmüştür. Güzellik, hakikat ve ahlaklılığı oluşturan bunlardır. Eğer bir evde düzen ve uyum bulunursa o evin iyi ve güzel bir ev olduğunu söyleriz. Aynı şey, insan bedeninde ortaya çıktığında o zaman onu sağlık ya da kuvvet diye adlandırırız. İnsan ruhunun görünümüne ise, ölçülülük (σωφροσύνη) ya da adalet-doğruluk deriz. İster bir aracın ister bir beden ve ya da ister bir ruhun veya herhangi bir canlı yaratığın olsun, her şeyin erdemi, bir rastlantıya değil bir doğruluk düzeni ya da her birine özgü sanat aracılığıyla erişilen bir şeydir. (Platon, 1984:275-276)

Platon Devlet isimli kitabında da toplumun bir üyesi olarak bireyin tüm maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayan iyi ideasına ancak akıl yoluyla ulaşılabileceğini belirtir. Akılla ulaşılabilen "İyi ideası" Platon'a göre sosyal ve bireysel olarak tanımlanmıştır, en yüksek iyi; fikirler, idealler ve evreni anlamaya çalışan akıldan oluşan mutlak iyidir." (Birlik, 2013:9)

Aristoteles de akıllı insanlara mahsus bir özellik olarak tanımlar. Hayvanlar ve bitkiler akıldan yoksundur. Sadece beslenmelerini sağlayacak bir ruha sahiptirler. Bu tanımlama kendi içinde bir hiyerarşi içerir. En altta ruhsuz maddeler, en üstte hissedebilen ve düşünebilen insanın yer aldığı bir hiyerarşi vardır.

Aristo ve Platon'la başlayıp Descartes'la devam eden bilimde akıl öncelenir, doğa dışlanır. Akıl sahibi insan tarafından yapılan bilimsel araştırmalar vasıtasıyla gizeminden arındırılarak hesaplanabilir, tahmin edilebilir birşeye dönüşen doğa ve takiben evren " artık kendi içinde bütünleşen bir takım güçler tarafından yönetilmediğinden, ona, organik bir bütün olarak yaklaşmaya gerek yoktur." (Bowler, 2001:106)

Val Plumwood kitabında kültür/doğa, akıl/doğa, erkek/dişi, zihin/beden, efendi/köle, vb gibi ikilikler ve özellikle de akıl-doğa ikiliği üzerinden ilerleyerek akıl kavramının alt sınıflar, kadınlar, sömürgeler, fakirler ve doğa açısından, yani "ötekiler" açısından yorumlanışında tespit ettiği eşitsizliği kuşku verici bulur ve ekofeminizmin akıllı erillikten çıkararak yorumlamasının önemini vurgular. Araçsal ve ikinci akıl-doğa düalizmi batılı, beyaz, erkek "efendi"nin "öteki"ni özgürlük alanından dışlamasına, öteki kabul ettiğini kendi hükmedenbilir alanında çekmesine ve kendisini efendi ilan etmesine vesile olmuştur. Üstelik bu efendi sadece eril-dişi düalizminden türeyen eşitsizliklerden değil, sınıfsal, ırksal

ayrımcılıklardan da sorumludur. (Plumwood, 2005). Çünkü şunu belirtmemiz sanırız ki hatalı olmaz. Bu kavramsal ilan, hakimiyet ve itaat arasındaki yolun seyrini, yolcularını ve yol kurallarını belirler. Yol kurallarının etik prensiplerine göre "itaat" ya da "hakimiyet" meşruiyet kazanır. Bu açıklamadan ödünç fikriyatla denebilir ki akıl-doğa ikileminden çıkışla erillik hakimiyet; dişilik itaat meşruiyeti kazanırken, bugün ekolojik krizin temeli addedilebilecek insan-doğa ikiliği de, insanın doğanın bir parçası olmaktan çıkarılmasıyla insanın (beyaz erkek effendi) hakimiyet, doğanın itaat kazandığı ayrı bir kavramsal rejim yaratır. Fakat vurgulayarak belirtmek gerekir ki akıl-doğa ikiliğine karşı çıkmak demek akıllı eril olandan tamamen alarak, tümünden dişile vakfetmek, ya da aklın tümünden reddedilmesi demek değildir. Burada eleştirilen, efendinin akıllı egemen olma yolu olarak kullandığı hiyerarşik, eşitsiz, sömürücü ilişkileri, efendinin kendine rıza gösterme hakkını tanıdığı güç ve hatta itaatkar konuma getirdiği ötekinin kendi itaatini meşrulaştırma biçimleridir. Yani ekofeminizm ikilikler üzerinden efendinin kendine atfettiği ya da efendiye atfedilen akıl kategorisinden dışlananların hesabını yapar.

Doğa

Yukarıda belirtilen fikriyattan beslenerek devam edecek olursak doğanın ne olduğu sorusunu, kadın ve doğanın birlikte akıl dışı alandan çıkarılması sorunuyla birlikte okuduğumuzda ulaştığımız sonuç farklı tahakküm kategorileri arasındaki ortaklıklardır. Cinsel, ırksal ya da etnik farklılıklardan türeyen ırkçılık, sömürgecilik, cinsiyetçilik gibi rejimler sadece kadın üzerinde değil, doğaya görece daha yakın kıldığı tüm kategoriler üzerinde daha kuvvetli işler. Bir afrikalı bir beyaz amerikalıya göre, bir hayvan bir insana göre, bir kadın bir erkeğe göre; İstanbul'lu bir kadın kürt bir kadına göre doğaya daha yakın atfedilerek akıl alanından dışlanır ve denetlenebilir bir alana çekilir. Rasyonalitenin ve kültürün ölçütlerini karşılayamayan aşağı bir insanlık biçimi, aşağı bir alan olarak yorumlanmasıdır. Nitekim Vandana Shiva sadece kadınların değil, sömürgeleştirilmiş, beyaz olmayan insanların emeğinin de "tanım gereği" doğaya dahil edildiğini belirtir. (Shiva, 2014)

"Bu bağlamda "doğa" olarak tanımlanmak demek, edilgen olarak fail olmayan veya öznel olmayan olarak, aklın ve kültürün kazanımlarının (bu kazanımlar da genelde beyaz, Batılı, erkek uzman veya girişimcinin eseri sayılır) yer aldığı "ön plan"ın "çevre"si ya da görünmez "arka plan" koşulları olarak tanımlanmak demektir. Yani bir kimsesiz toprak olarak, akıl ve zekâ ile güya özdeş sayılan kişilerin amaçları doğrultusunda ilhaka müsait olan ve bu amaçlarla bağlantılı olarak tasavvur edilip şekillendirilen, kendi amaç ve anlamlarından yoksun bir kaynak olarak tanımlanmaktadır. Üzerinde tahakküm kurmanın "doğal", doğanın kendisinden ve şeylerin doğasından kaynaklanan bir şey gibi görüldüğü kesinlikle ayrı, hatta yabancı bir alt diyara ait sayılmaktadır. Batı'da, en azından Aydınlanma'dan bu yana standart olan doğa karşısındaki bu tutumun insanlara yöneltilmesi, yine

Aydınlanma'dan bu yana kabul görmemiş ve resmen kınanmıştır. (Plumwood, 2004: 11)

Tahakkümün Tarihsel Kökenleri

Eril anlayışın kadın, doğa ve erkek üzerinde kurduğu tahakkümün tarihsel kökenleri saban tarımı aracılığı ile üretim sürecinde güç kazanılmasına dayandırılır. Saban kullanımı aracılığı ile üretimde ve dolayısı ile ekonomik sistemde güç kazanan erkek göçebelikten evler inşa ederek yerleşikliğe geçer ve kasabalar, kentler kurulur. Kentlerin kurulmasıyla özel mülkiyetle ve tohumların bir sonraki seneye saklanabileceğinin keşfiyle birikim kavramıyla tanışılır.(Bayat, 2015: 27)

Fakat belirtmek gerekir ki tahakküm ve iktidar ilişkilerine yaptığımız onca vurguya rağmen doğa ve kadın sömürsünün tek nedenin bu ataerkil güç ilişkileri olduğunu söylememekte ve fakat en temel ve en kuvvetli nedenlerden biri olduğunu belirtmekteyiz. Nitekim koyduğumuz şerhe paralel biçimde Mellor'un Buckin'e ve toplumsal ekolojiye getirdiği eleştirilerden biri de Bookchin toplumsal yaşamın tüm sorunlarını hiyerarşi başlığı altında toplamasının sorunlu olduğudur. Val Plumwood da Bookchin'e benzer bir eleştiri getirerek Buckin'in hiyerarşiye bağlı olmayan farklılıkları göz ardı ettiğini belirtir." Ona göre, siyaseti insanlar arası ilişkilerle sınırlayan Bookchin, insan-doğa ilişkisindeki sömürgeci siyasete duyarsız kalmaktadır." (Üzel, 2006:)

Ekofeminist mücadele

"Kadınların kendileri ve doğal dünya ile barış içinde yaşadıkları bir yurdun hikâyesi, feminist ütopyaların hep yinelenen temasıdır. İnsanlar arasında ya da insanlarla hayvanlar arasında hiyerarşinin olmadığı, insanların birbirine ve doğaya özen gösterdiği, toprağın ve ormanın gize mini, gücünü ve bütünlüğünü koruduğu, teknolojik, askeri ve ekonomik gücün yeryüzünü ya da en azından kadınların denetimi altında bulunan bölümünü yönetmediği bir yurttur burası. Çünkü bu çoğunlukla kuşatılmış bir devlet olarak görülür; iktidarın hüküm sürdüğü ve iktidarın hem doğa hem de insanlar üzerinde tahakküm kurmak anlamına geldiği, kuvvet ile eşitsizliğin, askeri ve teknolojik kudret ile katıksız sefaletin dünyasını denetleyen erkeklerin tüm düşmanca niyetlerine karşı ayakta kalan bir devlettir. Feminist vizyon karşıtlıkları çoğunlukla sert hatlarla çizer: ölüme karşı yaşam, Mars'a karşı Gaya, teknolojik çöle karşı gizemli orman, erkeğe karşı kadın" (Plumwood, 2006:11)

Ekofeminist mücadelenin, yukarıda belirttiğimiz tanımlarla da birleştirerek , ekoloji, ırk, sınıf ve toplumsal cinsiyet çözümlemesinden ilerleyen, geniş erimli bir yaklaşım içerdiği söylenebilir. Fakat denebilir ki ekofeminizm gerek ataerkil gerek ekolojik krizin bizatihi kendisine değil; kökenlerine ve nedenlerine odaklanır. Doğanın ikincil konuma itilmesi, hesaplanabilir bir şeye indirgenme ihtiyacı ve nihai olarak insanın neden doğadan gün

geçtikçe neden koptuğunun üzerinde durur. Ve bu kopuş, sahip olma, kadını ve doğayı tali konumda yönetilebilir alanında tutma ihtiyacının ataerkil kültürle ilişkisini sorgular. Nitekim “Eko-feminist analize göre, doğaya ilişkin değer ve yargıları kadınlara; kültüre ilişkin değer ve yargıları erkeklerle özdeşleştiren, doğa-kültür ayırımına dayalı cinsiyetçi söylem Batılı ataerkil kültürün temelinde yatmaktadır.” (Pepper’dan akt: Demir, 2013: 11-12).

Linda Nicholson, feminizmin özcülük ve evrenselcilikle mesafeli, farklılıklara odaklanan, tarihsel verileri de hafife almayan bir yaklaşımla kuvvetlenebileceğinin altını çizer. Bu yaklaşıma göre feminist politika cinsiyet kategorileri oluşturmadan, genellemeden, indirgemeden yol almalıdır. Bu aynı zamanda feminist politikanın karşılaştırmacı bir yaklaşımla ilerlemesini ve yanlışlanabilir olmasını da sağlar. (Nicholson, 1990:20)

Sorunun birey olarak erkeklerde değil, ataerkillikte olduğunu bilmek ekofeminist mücadeleyi cinsiyet kategorilerine saptanmaktan çıkarıp, ataerkilliğin referanslarını kuvvetlendiren düzen üzerinden politika yürütmesini sağlar. Kadınlar, cinsiyet eşitliği ve kadının da kendi eyleminin öznesi olduğu bir ekolojik devrim önerirler. Bu devrime akıl yerine doğa, erkek yerine kadın, beden yerine ruh konulması yoluyla değil, hiyerarşik güç ilişkilerini kuran düzenin yapıbozumu vasıtasıyla ulaşılacaktır.

Ekofeminist hareketlerin, yukarıda verdiğimiz prensipler üzerinden yürüttükleri çalışmalar, sadece kadın-doğa-insan ilişkisini sorgulamakla kalmamış, tartışmalara anti militarizmi, kapitalizmin kadının ve doğanın sömürülmesindeki birincil etkisini de sual haline getirmiştir. Kadınların ekoloji alanında verdikleri mücadelelerin etkisi özellikle yerelin ekofeminist mücadeledeki önemini gündeme taşımıştır.

1981’de bir grup İngiliz kadının Nato’nun Greenham’a konuşlandırmayı planladığı füzelere karşı geliştirdiği hareket, kurdukları barış kampı, şiddet karşıtı eylemleri çok ses getirir. Fakat, tarihe “Greenham Common” olarak geçen bu hareketin en büyük önemi, 10 sene gibi uzun süreli bir mücadele sonunda amaçlarına ulaşmaları, bu 10 sene boyunca mevcut örgütlenme motivasyonlarını saklı tutabilmeleridir.

Hindistan’da 1974’te başlayan Chipko hareketi de , köylerindeki ağaçların yıkımını engellemek amacıyla kadınların ağaçlara sarılmasıyla başlar. Gandhi fikriyatıyla beslenen kadınlar şiddetsiz eylemleri ve özellikle 80 sonrasında yoğunlaşan örgütlenme politikalarıyla, ekolojik harekette kadınların yerini sağlamlaştırırlar. Bu hareket, ekofeminist politikanın yerel dinamikleri hesap ederek ve yerel halkın özneliğinde ilerlemesinin önemine dair de bir kayıt oluşturur. (Shiva, 1993: 247-249)

Özetle, ekofeminist hareket içinde örgütlülüğe değinilmesindeki amaç, ekofeminist hareket içindeki örgütlülük çelişkilerini, bu örgütlülüğün kimlik ve sınıf hareketleri ile ilişkilerini anlamaktır. Örgütlenme değerlendirmesi ile varılmak istenen nokta, ekofeminist hareketin politik olarak belirleyici pragmatik eksenini ve taban insiyatiflerini değerlendirmek,

Türkiye'deki ekofeminist hareketler arasındaki ortak platformları, örgütsel birikimi ve noksanlıklarını ele alarak buradan tüm örgütlenme biçimlerine etki edebilecek değişkenler ortaya koyabilmektir.

Ekofeminist hareket içindeki örgütlenmenin insanın doğayla birlikte özgürleşme çabası veya kendini yeniden üretirken toplumsal bedeni olan emeği nasıl yeniden üretebileceğine dair sorular özelinde getirdiği çözümler ve ekofeminist örgütlenmenin diğer örgütlenme grupları ile süreklilik ve kopuşlarının da detaylandırılması amaçlanmaktadır.

EKOJİN

Eko-jin, Mersin, Amed ve Van'da komün örgütlenme biçiminde yürüttükleri ve süreçte kolektife dönüşmesini hedefledikleri mücadelelelerini "Devrimi kendimizde başlattık" cümlesiyle özetliyor. Bir kadın grubu olarak örgütlenmiş, kürt coğrafyasında, kürt hareketinden de beslenen bir hareket olarak ilerleyen Eko-jin örgütlenme çalışmalarını, ilk başlarda evlerinde oturan ve üretime dâhil olmayan kadınları komüne katarak" başlatmış. Yürüttükleri komünü, kurdukları alternatif ekonomi yoluyla bir nevi "öz savunma" modeli olarak da yorumlayan Eko-jin kadınları, hareketin nihai amacını söyle yorumluyor: "Yeniden komün yaşamı örmek aslında büyük bir devrimdir. Bütün devrimler küçük adımlarla başlar."

Ekojin, KJA kadın komisyonu çerçevesinde yapılan bir çalışma ve Kadın komün ve kooperatifinde ortaya çıkan üretilere verilen genel bir isim. KJA altında ekonomi komisyonu örgütlenmesi ile kurulduktan sonra yerelde kadın örgütlenmelerine gidilerek genişleyen bir hareket olarak Ekojin, kadınların üretim ilkelerini belirledikleri ekolojik temelli bir hareket. Anlamı da "ekolojik üreten kadın" demek olan Ekojin, ekolojik kısmını kendi içlerinde doğal üretim yapma" olarak özetliyor ve doğal üretimden de kasıtlarının "doğaya onun kendini yeniden üretebilmesine olanak tanıyarak üretim yapma." olduğunu belirtiyorlar.

Dersimde fasulye, Wan'da domates, kavun ve karpuz üretimiyle, Akdeniz'de kadın kermesleriyle, Dersim'de açtıkları mağazalarıyla ademi merkezi ve yerel bir örgütlenme üzerinden ilerleyen Ekojin, ekolojik hareketin özellikle son zamanlarda zaman zaman daha çok kapıldığı elitist bir hareket olmaktan çok uzak. Bizatihi mahalalledeki kadınların örgütlenmesiyle, kadınlardan gelen taleplerle ve en önemlisi kadınların aldığı kararla ilerleyen Ekojin net yerel bir kadın örgütlenmesi olarak tanımlanabilir. Nitekim 11 bölgede, yerelde örgütlü komün ve kooperatif olarak faaliyet gösteriyor. Amed örgütlenmesi altında turşu, tekstil komünü, ekojin satış mağazası gibi farklı alanlarda faaliyet yürütüyor. Mağazaların kiralanmasından, üretime dek her süreci kadınların bizatihi kendileri yürütüyor.

Örgütlenmede ve işleyişte esas alınan birkaç mühim nokta var: komünal ekonomi, insanların kendi yaşamlarını yeniden üretebilecek koşulları yeniden kendilerinin üretebilmesini sağladığı iddiasında oldukları özyönetim; konumları eşitleyici bir adelet anlayışı ve geçimlik

Üretim. Bu hususta dikkat edilen noktalardan biri kadınların üretim yaptıkları alanı bir iř alanı olarak değil de kendi yaşamlarının bir parçası olarak rgtlemelerinin sağlanması. Ekonomi politikasında da odaklandıkları şey, edilen değerin düz bir eşitlikle değil, birbirlerinin durumlarını eşitleyecek ilkeler çerçevesinde paylaşılması. Ekonomi kısmının bir diğer önemi kadınların ekonomilerini ekolojik ve geçimlik olarak tanımaları. Ekolojik olarak tanımlanmasının sebebi üretim alanlarında geçimlik ihtiyaca ve kullanım değerlerine göre üretim yapmaya çalışmaları.

Kızıltepe Belediyesi Kadın Müdürlüğüne bağlı Ekonomi Birimi Sorumlusu Yeliz Ayyıldız, ekonomi birimini 8 ay önce oluşturduklarını ve temel amaçlarının kadına yönelik şiddetle mücadele olduğunu belirterek ekonomik şiddetle mücadele için doğal tarım projesini geliştirdiklerini belirtiyor. Kadının ekonomik şiddetle, çalışma hayatından evdeki emeğinin sömürülmesine kadar her alanda karşılaştığını ifade eden Yeliz, ekonomik şiddete karşı duruş sergilemek amacıyla bölgede çeşitli ekonomi çalışmaları planladıklarını, doğal tarım çalışmasının da bu planlama ekseninde şekillendiğini iletiyor. Kızıltepe'de GDO'suz doğal tohumları toplayarak işe başlayarak, birçok kadının çalışma yürüttüğü seralarda ekim yapan kadınlar mezapotamya'nın verimli topraklarından faydalandıklarını vurguluyor. Doğal tarımın, ekonomik, sosyolojik ve politik olarak kapsayıcılığını ve kendilerinin de bu hususları dikkate alarak ilerlediklerinin altını çiziyor Ekojin.

"Bu köy, sistemin çeşitli politikalarıyla boşaltılmış bir köy. Bu çalışmayla köye dönüşleri sağlayacak ve gçleri engelleyecek bir model oluşturmak istedik. Ekoloji boyutunu da ilaç, kimyasal gübre kullanmadan tamamen doğal tohumlarla ve yöntemlerle yaparak gerçekleştiriyoruz. Kültürümüzü, tarihimizi esas alarak yaptığımız bu çalışmayla örnek oluşturabileceğimize inanıyoruz. Toprak yaklaşık 5-6 yıldır hiç işlenmemişti. Toprak sahibinden bize hibe etmesini istedik. Ektiğimiz rnler; domates, biber, patlıcan, kabak, bamya, fasulye, salatalık, semizotu, yeşil soğan, nane, roka, marul, triyoz, acur, kavun ve karpuzdur. İlk hasadımızda çok verim aldık. Bizim bahemizi gördükten sonra birçok köylü kendileri de toprağı işleyeceklerini ve çalışmamız devam ettiği takdirde topraklarını hibe edeceklerini söylediler. Bu nedenle çok anlamlı ve değerli bir çalışma. Birçok kadına örnek olacağımızı düşünüyoruz"

Ekojin'in ekofeminist mücadele başlığında değerlendirilecek olmasının temel sebebi, birebir bir ekofeminist hareket olarak tanımlanabilecek olması değil -ki kendilerini daha çok jineoloji üzerinden tanımlıyorlar- hareketin ekofeminizmle örtüşen ayrılan yanları üzerinden yapılacak değerlendirmelerin ekofeminist hareket açısından önemli olduğununun düşünülmesidir. Zira kendileri de feminizmle aralarına mesafe koyarak Ekojin'in feminizmin sunduğundan çok daha özgürlükçü bir perspektif ortaya koyduğunu, çünkü kadınların kapitalizm içinde zgrleşemeyeceği iddiasında bulunuyorlar.

Ekojin'in daha detaylı dğerlendirmesi aşağıda belirtilen sorular üzerinden, Ekojin'den Azize Aslan ile yapılan söyleşi aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, bu soruların cevapları vey yorumları sunulacaktır.

Azize Aslan İle Ekojin Üzerine Söyleşi:

- **Örgütlenme, politik, teorik ve sınıfsal zemin**

1- **“Ekojin: ekolojik üreten kadın”** tanımından yola çıkacak olursak; Ekojinde kadınlar ekoloji, jineoloji ve üretimi (ekonomiyi) nasıl ve nerede ortaklaştırıyorlar? Hem teorik, hem de pratik anlamda soruyorum.

2- Ekojin 11 bölgede ve yerelde örgütlü komün ve kooperatiflerden oluşuyor, bildiğim kadarıyla. Örgütlenme yapınız nasıl? Bireysel ya da kurumsal üyelik ya da üyelikten çıkarma kriterleri var mı? Kendi aralarında fikri alışveriş, deneyim paylaşımı vb. gibi bir iletişim yapısı var mı; varsa nasıl işliyor?

3- Ekojin hareketi aynı zamanda sınıfsal ve sosyal olarak geride bırakılmış kadınları güçlendirmeyi amaçlıyor diyebilir miyiz? Mesela, Wan'da işsiz kadınların bir araya gelerek hiç üretim yapılmayan bir tarlada ilek üretimiyle başladıklarını, çeşitli biçimlerde şiddete uğramış kadınların Amed mağazasında ürünlerinin satıldığını biliyoruz.

4- Ekojin'in nerelerde direkt tarımsal üretim yapıyor? Kadınlar nerelerde tarlalara giriyor? Ve tarım yapılan arazi nasıl temin ediliyor? (İşgal mi? Belediye kullanım hakkını mı devretti? Satın mı alındı? Vs)

5- Bildiğim kadarıyla Eko-jin etiketlerine, satışa sunulan ürünlerin öykülerini de yazıyorsunuz. Benzeri bir uygulamayı Zapatista hareketinde görüyoruz. Hareketinizde dikkate aldığınız, takip ettiğiniz başka hareket ya da oluşumlar var mı?

6- Ekolojik hareketlerde “organik ürün” ve onunla bileşik olarak anılan insan sağlığı, sağlıklı ürün tüketme meselesi var. Fakat siz röportajlarınızda amaçlarınız arasında “sağlıklı ürün yeme” olduğundan neredeyse hiç bahsetmiyorsunuz. Bunun nedeni insanı ve modernizmin insan sağlığı endişesini merkeze almamak mı? Ya da politikanızın diğer prensiplerini öne çıkarmak mı?

7- Öz yönetimi “kendi yaşamımızı yeniden üretebilecek koşulları kendimizin üretmesi” olarak tanımlamışsınız. Ekojin'de özyönetimin yeri nedir?

- **Ekonomi – kapitalistleşme riskleri**

8- Elde edilen değerın kişilerin birbirlerinin durumlarını eşitleyecek ilkeler çerçevesinde paylaşıldığını belirtiyorsunuz. “Birbirlerinin durumlarını eşitlemede”ki kriterler neler? Herkes emeğinin karşılığını mı alıyor? Yoksa emekten daha mühim bir kriter olarak “komün ve kollektifin üyesi tüm kişilerin ihtiyacı” mı öne çıkıyor?

9- İhtiyaçlar hangi noktada karşılanmış kabul ediliyor? Tüm üyelerin geçimlik ihtiyaçlarını karşılayacak üretim seviyesine ulaşıldığında mı? İhtiyaçların karşılanmasına ani ortaya çıkabilecek hastalık vs gibi durumlar da dahil mi örneğin? Geçimlik ihtiyaçların karşılanmasına rağmen belirli bir birikim yapılması ve bu birikimin yeni üretim araçlarına kaynaklarına aktarılması gibi bir kaygınız var mı? Varsa geçimlik ihtiyaçların karşılanmasının ötesindeki bir çalışmanın getirebileceği kapitalistleşme / şirketleşme ihtimaline karşı önlemleriniz var mı?

10- Bu 11 komün ve kooperatifin kendi aralarında ürün bazında takas gerçekleştiriliyor mu? Gerçekleştirilemiyor ise, komün ve kooperatifin sadece kendi aralarında takas yaparak ayakta kalabilmesi amacınız doğrultusunda gerçekleştirilebilmesi için nasıl bir yol haritası oluşturuldu ya da hangi aşamaya gelindi?

11- Ürünlerin pazarda satışında, pazarın fiyatlandırma gibi düşük emek ücreti üzerinden maliyet belirleyen sistemine ve bu bağlamdaki rekabet koşullarına karşı ne gibi çözümler öneriyorsunuz? Pazara girmek, biraz da kapitalist sistemin standartları üzerinden strateji geliştirmeyi gerekli kılma tehlikesi taşıdığı için, Ekojin’in kapitalistleşme ile mesafelenmesi ve ekolojik amacına sadık kalması için yapısal bir önlem oluşturuyor musunuz?

- **Ekofeminizm - ekojin**

12- “Ekojin feminizmin sunduğundan çok daha özgürlükçü bir perspektif ortaya koyuyor çünkü kadınların kapitalizm içinde özgürleşemeyeceğini söylüyor.” diyorsunuz. Ekojin, jineoloji bağlamında işleyen bir hareket olarak ekofeminizmin söylediğinden fazla ne söylüyor? Ya da ekofeminizmden temel farkları neler?

13- Ekojinin ekolojik olarak tanımlanmasının sebebinin kadınların “üretim alanlarında geçimlik ihtiyaca ve kullanım değerlerine göre üretim yapmaya çalışmaları” olduğunu belirtmişsiniz. Buradan tüm kadınlara için böyle bir özellik olduğunu mu düşünüyorsunuz? Yoksa bu, hareketin kadınlara kazandırmaya çalıştığı bir bakış açısı mı?

14- Bir röportajda Ekojin’den bir kadın arkadaş kadın için şöyle bir tanımlama yapıyor: “Kadın da, doğa da, toprak da doğurgan, üretken ve kutsaldır. Kadın her şeyi keşfedendir.

Tarımı ortaya çıkaran da odur. “ Buradan Ekojin’in özcü modeli benimsediğini söyleyebilir miyiz?

15- “Komünal ekonomide kadınlar özne olmalıdır” demişsiniz. Bunu biraz daha açar mısınız?

- **Uzun dönemli politik hedefler**

16- Komündeki amaçlarınızdan birinin de boşaltılmış köylere dönüş olduğunu anlıyoruz. (Hamzanlı Köyünde olduğu gibi). Şu aralar köye dönüş sıkça dile getirilen bir fikir. Fakat kentlerden köye gidenlerin bir çoğunun da kentin olanaklarını bulamadığı için köyden kente geri döndüğü biliniyor. Misal batıda köy boşaltmalar yok fakat orada da genç nüfusun köyleri terk etmesinden dolayı köyler yine de boşalıyor. Bu anlamda, köylerin sürdürülebilirliği açısından bir yapı öngörüyor musunuz?

17- Köylerle ilgili ikinci bir soru da, köylerin, yine özellikle kentten köye dönenler tarafından yapılan “ekoturizm, organik ürün pazarlama, ekoloji/permakültür eğitimleri” vasıtasıyla kapitalistleşme/kapitalistleştirme olasılığı taşınması. İki soruyu birleştirecek olursak, köye dönüş projesinde köyün yine kapital ve sürdürülebilirlik açısından sorunlu olmamasını sağlayacak unsurların konuşmasını yaptınız mı aranızda?

18- Ekojin’den arkadaşınız Yeliz bir konuşmasında " Kızıltepe nüfusunun yaklaşık yüzde 40'ının mevsimlik işçilik yaptığını; köyleri boşaltılmış olduğu için ya da başka sebeplerle topraklarını işleyemeyen kadınların Türkiye'nin birçok ilinde kötü koşullarda düşük ücrete mevsimlik işçiliğe zorlandığından bahsediyor. Ardından “Bu çalışma, mevsimlik işçiliği de ortadan kaldırmak istiyor.” diye ekliyor. Burada kastedilen, sadece Hamzanlı Köyü örneğinde olduğu gibi boşaltılmış köylere dönüş mü? Bunun dışında işlenemeyen toprakların işlenmesi hususunda başka bir projeniz mi var?

ⁱ Bir Timsah’ın Avı Olmak, Val Plumwood (Çeviren: Bülent Doğan (Virgül dergisinin Ocak 2005 tarihli 80. sayısında yayımlanmıştır.)

Kaynakça

Bayat, Özlem. “Ekoloji ve kadın” , *Tmmob Jeoloji Mühendisleri Odası Haber Bülteni Dergisi, Nisan 2015, Sayı: 26-29, s. 24.*

Bahro, Rudolf. *Nasıl Sosyalizm? Hangi Yeşil? Niçin Tinsellik?*, *Ayrıntı Yayınları*, 1996: 26.

Berktaş, Fatmagül. *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*, *Metis*, 1996: 74.

Birlik, Vehip. *Platon ve Aristoteles'in Erdem Anlayışının Akıl bilgi ve Mutluluk ile Olan İlişkisinin Karşılaştırılması*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013

Bowler, Peter J. *Doğanın Öyküsü*, (Çev: Meltem Mater) İzdüşüm Yayınları, 2001, s. 106.

GORZ, Andre. "Siyasal Ekoloji: Uzmanerkinine Karşı Özsınırlama", *Birikim* (çev: isimsiz), Aralık-Ocak 1995, Sayı: 68-69, s. 111-119.

Mellor, Mary. *Sınırları Yıkmak: Feminist Yeşil Bir Sosyalizme Doğru*. çev. Osman Akınbay, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2013.

Murray, Bookchin. *Özgürlüğün Ekolojisi*, Ayrıntı, 1994

Nicholson, Linda. "Social Criticism without Philosophy", *Feminism/Postmodernism*, der. Linda Nicholson, New York: Routledge, 1990 syf 20-21Öztürk, Duygu Canan. "Kadın Ve Doğa", *ÇSÖY Sempozyumu*, 2007

Platon Devlet Efsanesi, s, 275-276. Remzi Kitabevi, 1984

Plumwood, Val. "Bir timsahın Avı olmak", *Virgül Dergisi* (Çev: Bülent Doğan), Ocak 2005, sayı:80, s. 82

Plumwood, Val. *Feminizm ve Doğaya Hükmetmek*, Metis Yayınları, 2004, syf:11

Ruether, Rosemary. *New Women, New Earth: Sexist Ideologies and Human Liberation*, New York: Seabury, 1975, s. 204

Shiva, Vandana. *İnadına Canlı Kadınlar*, Sinek Sekiz Yayınevi, 2014

Shiva, Vandana; Mies, Maria. "Ecofeminism", Fernwood Publications, Halifax, Nova Scotia, Kanada, 1993, s. 247-250Tamkoç, Günseli. "Ekofeminizmin Amaçları", *Kadın Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 4, s.77-78

Üzel, Esra. *Feminizm Ve Doğa Ekseninde Ekofeminizm*, Ankara Üniversitesi, 2006